

NORGES MIDTVEISRAPPORT OM OPPFØLGNING AV ANBEFALINGENE FRA FN'S MENNESKERETTIGHETSRAÅD UNDER ORDNINGEN "UNIVERSAL PERIODIC REVIEW" (UPR)

1. Generelt om arbeidet med oppfølgingen av UPR i Norge; institusjonell forankring og organisering av arbeidet

Norge leverte sin UPR-rapport til FNs menneskerettighetsråd 8. september 2009. Høringen av Norge i Menneskerettighetsrådet, som fant sted 2. desember 2009, munnet ut 115 i anbefalinger. Disse ble sammenstilt i 91 nummererte anbefalinger, hvorav 66 anbefalinger ble akseptert i sin helhet, 5 anbefalinger ble delvis akseptert og 2 anbefalinger ble omdannet til frivillige forpliktelser. Ansvar for å koordinere oppfølgingen av UPR-anbefalingene ligger hos Utenriksdepartementet (UD), som har involvert relevante departementer.

Fra norsk side legger man stor vekt på UPR-mekanismen som verktøy til å bidra til økt gjennomføring av menneskerettighetene i alle land. Oppfølgingen av UPR har gitt norske myndigheter en god mulighet til å foreta en overordnet, samlet og kritisk gjennomgang av menneskerettighetssituasjonen i Norge. For å legge til rette for en effektiv og god prosess for gjennomføring av de godtatte anbefalingene, har Norge valgt å foreta en midtveisgjennomgang av UPR. Denne rapporten viser status for denne gjennomgangen. Det redegjøres innledningsvis for hvordan midtveisgjennomgangen har vært organisert og hvilke hovedhensyn som har vært førende.

UD laget etter høringen en tabell hvor de ulike anbefalinger ble sortert tematisk etter FN-sekretariatets uformelle klassifisering (vedlegg 1). Denne ble gjort offentlig tilgjengelig på Utenriksdepartementets nettsider. I tabellen fremgår det hvilket departement som er ansvarlig for oppfølgingen av hver enkelt anbefaling. Arbeidet med å følge opp anbefalingene har tatt utgangspunkt i tabellen.

I denne rapporten gis det en fremstilling av status for noen sentrale områder som gjennom UPR-arbeidet og de mottatte anbefalingene har utpekt seg som særlig utfordrende. Midtveisrapporten fokuserer først og fremst på nye tiltak gjennomført etter høringen i 2009.

Etter at anbefalingene fra Menneskerettighetsrådet var mottatt, ble det opprettet en tverrdepartemental koordineringsgruppe for menneskerettighetsspørsmål under ledelse av UD. Koordineringsgruppen skal bidra til å styrke Norges rapporteringer til

de ulike overvåkningsmekanismene på menneskerettighetsområdet og den nasjonale oppfølgingen av Norges menneskerettighetsforpliktelser. Norge har i oppfølgingen av UPR også sett hen til anbefalingene fra FNs traktatorganer for å skape synergier og sikre en gjensidig effekt.

Norske myndigheter har konsultert sivilt samfunn i arbeidet med midtveisgjennomgangen, i tråd med anbefaling nr 66. Umiddelbart etter høringen ble det avholdt et informasjonsmøte om resultatet av UPR-høringen og myndighetenes planer for oppfølgingen, og sivilt samfunn ble invitert til å gi innspill til oppfølgingsarbeidet. Videre ble sivilt samfunn forelagt utkast rapport og invitert til å avgi synspunkter på midtveisgjennomgangen og veien videre.

2. Ratifikasjon av nye menneskerettslige instrumenter

Norge er tilsluttet de aller fleste av FNs konvensjoner på menneskerettighetsområdet og vurderer ratifikasjon av nye vedtatte instrumenter. I den norske UPR-rapporten av 2009 ble arbeidet med sikte på ratifikasjon av henholdsvis FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, FN-konvensjonen om tvungne forsvinninger og tilleggsprotokollen til FN-konvensjonen om tortur fremhevet som nasjonale prioriteringer. Norge godtok anbefalinger om å vurdere ratifikasjon av disse instrumentene (anbefaling 1-4).

Norge har alltid lagt vekt på å gjøre et grundig forarbeid før tilslutning til konvensjoner med det formål å sikre full etterlevelse fra det tidspunkt konvensjonene trer i kraft i Norge. Ut fra et menneskerettslig perspektiv er dette forarbeidet svært viktig.

Det arbeides med å forberede ratifikasjon av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Allerede da Norge undertegnet konvensjonen var det klart at den gjeldende vergemålsloven er i strid med konvensjonens artikkel 12 om lik anerkjennelse av rettsevne. Norske myndigheter har over lengre tid arbeidet med en vergemålsreform. Ny vergemålslov ble vedtatt 11. mars 2010. Det tas sikte på å sette loven i kraft 1. juli 2013. Regjeringen vil oversende en proposisjon til Stortinget så snart som mulig, hvor Stortinget bes om å gi sitt samtykke til ratifikasjon av konvensjonen. Under forutsetning av at Stortinget samtykker, og så snart den nye vergemålsloven trer i kraft, vil Norge kunne ratifisere konvensjonen. Hva gjelder tilleggsprotokollen om individklageordning til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, har Norge ikke tatt stilling til om den vil slutte seg til denne (jfr. anbefaling 4).

Ratifikasjon av konvensjonen om tvungne forsvinninger reiser spørsmål om behov for endring av norsk lovgivning og/eller praksis. Disse spørsmålene, som berører flere departementer, er til vurdering.

Når det gjelder den valgfrie protokollen til FNs konvensjon mot tortur, ble det i juni 2011 opprettet en interdepartemental arbeidsgruppe. Denne har fått i oppdrag å foreslå hvilket eller hvilke organer som bør utpekes eller opprettes som nasjonal forebyggende mekanisme og å foreta en samlet utredning av konsekvenser ved eventuell norsk ratifikasjon. Arbeidsgruppen har innhentet synspunkter fra Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter og interesserte NGOer.

I tillegg til å prioritere arbeidet med sikte på ratifikasjon av de tre nevnte konvensjonene, påtok Norge seg en frivillig forpliktelse til å vurdere tiltredelse av tilleggsprotokollen om individklageordning til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter etter å ha innhentet en uavhengig utredning av mulige virkninger av tilslutning. Det ble indikert at en slik utredning ville foreligge innen ett år, dvs innen mars 2011. Denne tidsplanen viste seg ikke mulig å holde. Den uavhengige utredningen forelå i september 2011. Den er gjort offentlig tilgjengelig på Utenriksdepartementets nettsider. Frivillige organisasjoner ble invitert til åpne møter med den eksterne utrederen og oppfordret til å gi skriftlige innspill til de spørsmål som var omfattet av utredningen. De frivillige organisasjonene takket nei til dette. Utredningen ble etter den ble mottatt av Utenriksdepartementet sendt ut på en åpen høring med frist til 1. mars 2012 for å avgi merknader. De innkommende høringsuttalelser, som også er offentlig tilgjengelig på UD's nettside, er til vurdering. Det vil deretter bli tatt stilling til spørsmålet om norsk tiltredelse til tilleggsprotokollen.

3. Arbeidet med å bekjempe diskriminering av kvinner

Norge mottok flere anbefalinger om å styrke likestilling mellom kjønnene og motvirke diskriminering av kvinner. Norge oppfordres til å motarbeide negative kjønnsrollemønstre, utjevne lønnsforskjeller, samt å gjennomføre spesifikke tiltak for å inkludere innvandrerkvinner (anbefaling 11-17). Likestilling mellom kjønnene har gjennom mange år vært en hovedprioritering for Norge, og ansvaret for likestillingspolitikken ligger under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD). Det er gjennomført et spekter av tiltak innenfor flere sentrale samfunnsområder som skal utvikle likestillingen i takt med nye utfordringer.

Kvinner kan oppleve diskriminering på grunnlag av kjønn. Noen grupper av kvinner kan oppleve dobbel eller trippel diskriminering for eksempel på grunnlag av både kjønn og religion eller på grunnlag av kjønn og etnisitet eller på grunnlag av kjønn og seksuell orientering og kjønnsidentitet eller på grunnlag kjønn og nedsatt funksjonsevne. Tradisjonelle kjønnsrollemønstre i familien og stereotypier er noen av årsakene til manglende likestilling mellom kvinner og menn i Norge i dag.

Handlingsplan for likestilling 2014

Handlingsplanen "Likestilling 2014" ble lansert høsten 2011 og gjelder for perioden 2011-2014. Det er den første helhetlige handlingsplanen for likestilling som legges

frem på 20 år. Planen konkretiserer regjeringens politiske målsettinger for likestilling på alle samfunnsområder. Den er inndelt i 9 målområder og inneholder totalt 86 nye tiltak. Hvert av de 9 målområdene inneholder nye tiltak på området og indikatorer som gjør at utviklingen og resultatene av innsatsen kan følges. Handlingsplanen omhandler bl.a. det segregerte arbeidslivet, kjønnsstradisjonelle utdanningsvalg, økonomisk makt, likestilt foreldreskap, vold i nære relasjoner, bekjempelse av kjønnsstereotyper, kvinner i ledelse, demokratisk deltagelse, samt helse. Det skal rapporteres på tiltak og indikatorer i handlingsplanen midtveis i perioden, dvs. våren 2013 og ved periodens slutt, dvs på nyåret 2015. På bakgrunn av rapporteringene vil det bli laget en midtveisevaluering våren 2013 og en sluttevaluering i 2015. Midtveisevalueringen vil danne grunnlaget for en revidering av handlingsplanen.

Likestillingsutvalget

Regjeringen oppnevnte i 2010 et offentlig utvalg som fikk som mandat å legge grunnlaget for en helhetlig og kunnskapsbasert politikk for likestilling mellom kvinner og menn. Utvalget skal peke på likestillingspolitiske dilemmaer og utfordringer i et livsløps-, klasse- og etnisitetsperspektiv. Utvalget la fram en utredning i november 2011 (NOU 2011: 18 Struktur for likestilling), hvor utvalget gjennomgår og vurderer det offentlige virkemiddelapparatet på likestillings- og diskrimineringsfeltet. I rapporten vurderes også utvalget ulike modeller for å ivareta samarbeid og dialog mellom offentlige myndigheter og sivil samfunn, samt partene i arbeidslivet. Utvalget skal levere sin endelige rapport til BLD 27. august 2012. Regjeringen vil følge opp rapporten gjennom en egen melding til Stortinget om likestilling mellom kvinner og menn i 2013 og en proposisjon om diskrimineringslovgivningen.

Melding til Stortinget om likestilling for likelønn

Regjeringen har som mål å redusere dokumenterte lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Kvinner har i Norge gjennomsnittlig lavere timelønn enn menn, og kvinners timelønn utgjør om lag 85 prosent av menns. Dette bildet er ganske stabilt, selv om det har vært en svak positiv utvikling det siste tiåret. Hovedutfordringen i Norge i dag angår primært de lønnsforskjellene som skyldes strukturelle forhold i arbeidsmarkedet, ikke de som skyldes brudd på bestemmelser i likestillingsloven.

Stortingsmeldingen om likestilling for likelønn tar utgangspunkt i Likelønnskommisjonens utredning "Kjønn og lønn - fakta, analyser og virkemidler for likelønn" (NOU 2008:6), og den offentlige høringen av utredningen. Meldingen redegjør for regjeringens virkemidler og tiltak for utjevning av lønnsforskjellene. Regjeringen foreslår i meldingen tiltak som skal fremme åpenhet om lønn på arbeidsplassen. Dette for å sikre at det på virksomhetsnivå er mulig å få fram lønnsstatistikker knyttet til kjønn. Videre vil regjeringen innføre en plikt for arbeidsgivere til å opplyse om lønn til representanter for arbeidstakere, som opptrer på vegne av arbeidstakere som har mistanke om at de har blitt utsatt for lønnsdiskriminering. Regjeringen la 17. februar 2012 fram en proposisjon til

Stortinget om endringer i folketrygdeloven ((tredeleing av foreldrepengeperioden) (Prop. 64 L (2011-2012)). Endringene gjelder fordelingen av foreldrepengeperioden mellom mor og far. Forslaget innebærer at det innføres en mødrekvote av samme varighet som fedrekvoten (12 uker). Dermed får mor og far rett til en like stor del av perioden etter fødsel. Den resterende del av perioden bestemmer foreldrene selv hvordan de vil fordele. Regjeringen vil arbeide for en bedre kjønnsbalanse i utdanning, og redusere omfanget av ufrivillig deltid.

Særlig om tiltak rettet mot kvinner med innvandrerbakgrunn

Regjeringen arbeider for et inkluderende samfunn, som innebærer at alle som bor i Norges skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i landets fellesskap. Målet for integreringspolitikken er like muligheter, rettigheter og plikter for innvandrede kvinner, menn og barna deres til å delta og bidra i arbeids- og samfunnsliv. For å oppnå reell likestilling for innvandrerkvinner, er kunnskap om det norske samfunnet, språkkunnskaper og tilgang til et sosialt nettverk noen av de viktigste forutsetningene. Økonomisk selvstendighet bidrar til likestilling.

En rapport om levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere fra ti land utarbeidet av Statistisk Sentralbyrå (SSB) fra 2010 viser at det i de fleste innvandrergruppene er store forskjeller i levekår mellom kvinner og menn. Kvinner har mindre yrkeserfaring og utdanning fra hjemlandet, de er i mindre grad sysselsatt i Norge, oppgir selv å ha svakere norskerferdigheter og gjør betydelig mer husarbeid enn menn. Den viktigste årsaken til vedvarende lavinntekt er manglende tilknytning til, eller deltakelse i arbeidslivet. Mobilisering av kvinner med innvandrerbakgrunn til kvalifisering for arbeidslivet er derfor viktig for regjeringen. "Ny sjanse" er et program som retter seg særlig mot hjemmeværende kvinner med innvandrerbakgrunn som ikke er i kontakt med, eller nås av det offentlige apparatet, eller som er langtidsmottakere av sosialhjelp. Målet med satsingen er å øke andelen av kvinner med innvandrerbakgrunn som deltar i arbeidslivet. I tillegg har det blitt opprettet flere mentornettverk for kvinner med innvandrerbakgrunn som skal styrke deres deltakelse i arbeidsmarkedet.

Regjeringen legger stor vekt på å videreutvikle kvalifiseringstilbudet for innvandrere med behov for kompetanse for norsk arbeidsliv. Regjeringen arbeider også mot diskriminering og for en inkluderende politikk for rekruttering til arbeidslivet. Gjennom tilskudd til innvandrerorganisasjoner er målet bl.a. økt deltakelse i og økt tillit til samfunnet blant innvandrerbefolkningen samt å styrke innvandrerbefolkningens deltakelse i organisasjonslivet lokalt og gi tilgang til sosiale nettverk.

4. Arbeidet med å bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner

Norge mottok flere anbefalinger om å bekjempe vold i nære relasjoner og voldtekt (anbefaling 11 og 41-45). Statistikk viser at vold i nære relasjoner er et vedvarende

samfunnsproblem i Norge: 9 prosent av kvinner og 2 prosent av menn i Norge har blitt utsatt for vold med stort skadepotensiale fra nåværende eller tidligere partner. Langt flere har blitt utsatt for mindre alvorlig volds- og maktbruk (Norsk institutt for by- og regionforskning 2005). Antallet anmeldelser til politiet om vold i nære relasjoner har økt betraktelig de siste årene. I 2010 ble det anmeldt 2 474 slike saker. Dette er en økning på 50,5 prosent sammenliknet med 2008. Økningen skyldes mest sannsynlig at tilbøyeligheten til å anmelde saker omhandlende vold i nære relasjoner har økt og at dette kan være et uttrykk for økende tillitt til politiet i slike saker. Den nye straffebestemmelsen om vold i nære relasjoner (§219) trådte i kraft 1. januar 2006.

Det regjeringsoppnevnte voldtektsutvalget anslo i 2008 at mellom 8000 og 16000 personer blir utsatt for voldtekt eller voldtektsforsøk i Norge i løpet av et år. Man regner med at 90 % av sakene ikke kommer til politiets kjennskap. I 2010 ble det anmeldt 1045 voldtekter og voldtektsforsøk. Av totalt 29 ofre for drap i Norge i 2010 var det seks kvinner som ble drept av nåværende eller tidligere partner. 83 kvinner har blitt drept av sin partner eller tidligere partner siden 2000. Partnerdrap utgjør mellom 20 og 30 % av det totale antallet drap i Norge i året. Årlig registreres totalt rundt 2500 opphold av kvinner og rundt 1800 opphold av barn på landets krisesentre. Tallet har holdt seg stabilt de siste 10 årene. Det observeres imidlertid en stor endring i brukersammensetningen ved at andelen kvinner med minoritetsbakgrunn er stadig økende. I 2010 var denne andelen på 63 %.

Regjeringen vil fortsette å gi høy prioritet til arbeidet med å bekjempe vold i nære relasjoner og voldtekt gjennom et bredt spekter av virkemidler- som blant annet tiltak for å styrke beskyttelse av ofrene, forebygging av voldshandlinger, tilbud til voldsutøvere og holdningskampanjer.

Ny straffelov

Den nye straffeloven 2005 er ikke trådt i kraft. Fra ikrafttredelsen vil den øvre strafferammen for mishandling i nære relasjoner være 6 år, og for grov mishandling 15 år. Det også lagt opp til en betydelig straffeskjerpelse innenfor strafferammene. Dersom barn er vitne til volden som utøves, skal dette tillegges skjerpene vekt i straffeutmålingen.

Lovfesting av krisesentertilbudet

Lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova) trådte i kraft 1. januar 2010. Loven tydeliggjør at det er et offentlig ansvar å sørge for at personer som er utsatt for vold i nære relasjoner får vern, hjelp og oppfølging. Kommunene har fått ansvaret for å sørge for et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn. Loven gir også kommunene ansvar for å sikre et helhetlig krisesentertilbud som omfatter individuell tilrettelegging og tiltak for kvinner med nedsatt funksjonsevne. Det skal bedre samarbeidet mellom de nødvendige akutttiltakene og den mer langsiktige oppfølgingen som mange av de voldsutsatte har behov for. Krisesentertilbudet skal gi brukerne støtte, veiledning og

hjelp til å ta kontakt med andre deler av tjenesteapparatet. Tilbudet skal omfatte et trygt og midlertidig botilbud, et dagtilbud, en døgnåpen telefontjeneste og oppfølging i reetableringsfasen. Tilbudet skal være gratis og uten krav om henvisning. I 2010 bodde 2038 kvinner, 1994 barn og 37 menn på ett av landets krisesentre. 2278 benyttet seg av dagtilbudet en eller flere ganger. Dette er en økning fra 2009.

Handlingsplaner om vold i nære relasjoner

I 2011 ble regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008-2011) ”Vendepunkt” faset ut. Planen inneholdt 50 tiltak og ble utarbeidet i samarbeid mellom seks departementer. En ny midlertidig handlingsplan mot vold i nære relasjoner ble lansert 5. januar 2012. Planene gjelder for ett år og fyller behovet for kontinuitet og styrking av arbeidet på kort sikt. Regjeringen arbeider nå med en melding til Stortinget om vold i nære relasjoner. Meldingen skal inneholde en status for arbeidet mot vold i nære relasjoner, identifisere gjenstående utfordringer og angi retningen for det videre arbeidet på området. I tilknytning til meldingen skal det utarbeides en ny handlingsplan som skal gjelde for perioden 2013-2016.

Særlige tiltak rettet mot barn

Det er opprettet til sammen syv barnehus lokalisert på Hamar, i Bergen, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Stavanger og i Oslo. Ytterligere ett skal etableres i Ålesund i løpet av 2012. Her får barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, vold eller vært vitne til vold eller mishandling i nære relasjoner, helhetlig hjelp, omsorg og behandling.

Den 2. juni 2009 åpnet en nasjonal alarmtelefon for barn og unge, hvor både barn og unge, samt bekymrede voksne får mulighet til å si fra om sin bekymring for et barn som utsettes for ulike former for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Totalt har alarmtelefonen for barn og unge mottatt 23 886 oppringninger siden oppstart i 2009.

Furthermore the National Knowledge Center on Violence and Traumatic Stress has provided research and developed knowledge about violence and sexual abuse against children. The report ”Do hospitals detect child abuse?” was published in spring 2010. As part of the health authorities’ follow-up of the report, guidelines for the health services regarding detection of child abuse are currently being worked out.

Tilbud til voldsutøvere

Hjelpe- og behandlingstilbudet til voldsutøvere utgjør en sentral del av den samlede innsatsen for å bekjempe vold i nære relasjoner. Regjeringen har som målsetting å etablere et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere. Stiftelsen Alternativ til vold (ATV) har en sentral rolle i arbeidet med å utvikle tilbudet til voldsutøvere. Alternativ til vold (ATV) har per i dag 9 kontorer. Det jobbes med å opprette flere slike kontorer. I sum har midlene staten har avsatt til tilbud i regi av ATV økt fra 2,5 mill. kroner i 2004 til 22,5 mill. kroner i 2011.

Det er videre innført sinnemestringskurs i regi av Reform og et tilbud ved familievernkontorene til familier der vold er en del av problematikken.

En viktig del av tilbudet til voldsutøvere er Sinnemestringsprogrammet utviklet ved Regional Sikkerhetsavdeling og Kompetansesenter Brøset, den såkalte Brøset-modellen. Programmet lærer voldsutøvere alternative måter å håndtere sine volds- og aggresjonsproblemer på. Det retter seg blant andre mot ansatte i spesialisthelsetjenesten, familievern, fengsels- og friomsorgskontor. Brøset-modellen spres nå systematisk via de regionale ressursstrenene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTSe) blant annet til familievern og kommune- og spesialisthelsetjenesten. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomfører en effektevaluering av Brøset-modellen og ATV tilbudet.

Holdningsskapende arbeid

Kampanjen Fotball mot vold ble lansert i april 2011 og avsluttet i desember 2011.

Kampanjen har vært et samarbeid mellom (BLD) og Reform sin Hvitt Bånd kampanje, med støtte fra Norges Fotballforbund. Kampanjen har oppmuntret fotballag på alle nivåer til å bli Hvitt Bånd ambassadører og med det ta aktivt avstand fra vold mot kvinner.

Videre er barn og unge viktige målgrupper for det forebyggende arbeidet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har, i samarbeid med familievern og skole, utviklet et undervisningsopplegg om kommunikasjon og konflikthåndtering for videregående skole. Undervisningsopplegget legger særlig vekt på kommunikasjon og håndtering av konflikter i parforhold og familierelasjoner. Undervisningsopplegget prøves ut i ti videregående skoler i 2011 og det tas sikte på å tilby undervisningsprogrammet til alle videregående skoler i 2012.

Vold og drap i nære relasjoner

I nær halvparten av tilfellene hvor kvinner blir drept, er gjerningspersonen nåværende eller tidligere partner. Det skal gjennomføres en kartlegging av drapssaker for å identifisere risikofaktorer, utvikle bedre beskyttelsestiltak og bedre forebyggingsstrategier.

For å sikre en mer helhetlig ivaretagelse av volds- og trusselutsatte igangsatte Politidirektoratet i 2011 et prosjekt i to politidistrikt med utprøving av et registreringsverktøy (SARA). SARA er en forkortelse for Spousal Assault Risk Assessment, og viser til en sjekklister eller guide som benyttes for å sikre at relevant informasjon blir innhentet for i neste omgang bedre kunne kartlegge risikoen for fremtidig partnervold og iverksette hensiktsmessige tiltak.

Evaluering av politiets arbeid

For å styrke kunnskapsgrunnet og videreutvikle arbeidet gjennomfører Politihøgskolen nå en evaluering av politiets arbeid med vold i nære relasjoner.

Evalueringen omfatter blant annet en analyse av hvordan de voldsutsatte opplever møtet med politiet, og skal ferdigstilles i løpet av 2012.

Samfunnsøkonomiske konsekvenser av vold i nære relasjoner

Regjeringen har bestilt en utredning som skal kartlegge og beregne de samfunnsøkonomiske kostnadene av vold i nære relasjoner. Rapporten skal etter planen være klar ved årsskiftet. Kunnskap om de økonomiske konsekvensene er viktig for å kunne ta tak i dette kriminalitetsområdet på en konstruktiv måte.

Omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner og voldtekt

På oppdrag fra Justisdepartementet skal Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS) gjennomføre en landsomfattende omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner. NKVTS har gjennomført et forprosjekt. Selve datainnsamlingen startet opp våren 2012.

Voldtektsutvalget

I januar 2008 la det regjeringsoppnevnte voldtektsutvalget frem sin utredning "Fra ord til handling" (NOU 2008:4). Regjeringen følger opp forslagene blant annet gjennom etablering av et miljø bestående av egne etterforskere med spesialkompetanse på voldtektsaker ved KRIPOS, etableringen av et overgrepsmottak over hele landet, og familievoldskoordinatorer som skal bidra til at voldtektsofre som kommer til politiet møtes med empati og profesjonalitet. Regjeringen vil legge fram en handlingsplan om voldtekt i løpet av 2012.

Særlig om arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Regjeringens målsetting i innsatsen mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, er å hindre at overgrep finner sted og sikre at alle innbyggere beskyttes mot slike overgrep. Den mangeårige innsatsen gjennom det offentlige hjelpeapparatet for å forhindre tvangsekteskap og kjønnslemlestelse har gitt gode resultater. Innsatsen på disse feltene krever målrettet arbeid over tid. Regjeringen har derfor videreført og videreutviklet innsatsen mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i nye handlingsplaner for 2012. Regjeringen vil i løpet av 2012 vurdere hvordan arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse skal videreføres.

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (2008-2011) og Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011) inneholdt 81 tiltak. I handlingsplanperioden er det oppnådd økt bevissthet i offentlig sektor og blant befolkningen, økt kompetanse og samarbeid i offentlig sektor og flere tilgjengelige hjelpetiltak. Mange tiltak er blitt inkorporert i den ordinære driften i tjenesteapparatet. Begge handlingsplanene er blitt følgevaluert, og sluttrapport for evalueringen av tiltakene mot tvangsekteskap forelå vinteren 2011. Rapporten viser bl.a. at det er behov for ytterligere lokal forankring og samarbeid på tvers av etater, samtidig som handlingsplanen har ført til at både hjelpetiltak og det forebyggende arbeidet mot tvangsekteskap er blitt styrket. Sluttrapporten for evalueringen av arbeidet mot kjønnslemlestelse vil foreligge medio

2012. Begge evalueringene inngår som grunnlag for vurderingen av det videre arbeidet på feltene.

For ytterligere omtale av arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse vises det til Norges 6. rapport til FNs menneskerettighetskomité (CCPR/C/NOR/2009/6) art. 52-60 og 227-233. Det vises også til Norges 19/20. rapport til CERD-komiteén (CERD/C/NOR/19-20) art. 101-103, 136, 143, 144 og 179.

5. Arbeidet med å bekjempe diskriminering

Anbefalingene 18-34 gjelder retten til likhet og kampen mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, kjønn og seksuell orientering. Norge anbefales å styrke sitt arbeid mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, samt å forbedre datainnsamling om hatkriminalitet og rasisme. Migranternes rettigheter, spesielt med tanke på tilgang til arbeidsmarkedet er løftet fram i flere anbefalinger (anbefaling nr. 24-25 og 28-31).

I) Diskriminering på grunnlag av etnisitet

Handlingsplaner

En handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009-2012 ligger til grunn for regjeringens innsats på dette feltet. Den omfatter 68 nye tiltak, og 9 departementer er ansvarlige for tiltak i planen. Statusrapporten for 2010 viser at 58 av disse tiltakene er igangsatt eller gjennomført.

Et av hovedmålene i handlingsplanen er å bidra til en god implementering av aktivitets- og rapporteringsplikten i diskrimineringslovgivningen. Aktivitetsplikten pålegger offentlige myndigheter, offentlige og private arbeidsgivere (med over 50 ansatte) og arbeidslivets organisasjoner å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering, herunder å rapportere om gjennomførte og planlagte tiltak i årsberetning eller årsbudsjett. På bakgrunn av dette er det blant annet etablert et samarbeid med hovedorganisasjonene i arbeidslivet om tiltak rundt innføringen av aktivitets- og rapporteringsplikten for å bekjempe etnisk diskriminering.

Det er utviklet indikatorer og innhentet statistikk som gjør at bedrifter nå kan finne ut hvor mange innvandrere som er sysselsatt i deres næring og relatere dette til andelen innvandrere som bor i bedriftens region.

Handlingsplanen inneholder også tiltak for å øke kunnskapen om den diskriminering som barn og unge utsettes for. Det er gjennomført en undersøkelse om hva som finnes av forskning om etnisk diskriminering av barn og unge. Gjennomgangen viser at barn og unge i Norge opplever etnisk diskriminering, men forskingen så langt kan ikke si noe om hvor mange det gjelder eller hvem som er hardest rammet.

Gjennomføring av tiltakene i *Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen 2007-2010* har gitt gode resultater. Regjeringen har videreført innsatsen i 2011 og 2012.

Offentlige utvalg og melding til Stortinget

For å kunne utvikle en god integrerings- og inkluderingspolitikk for fremtiden kreves kunnskap. To offentlige utvalg, som begge leverte sine innstillinger i fjor (Brochmannutvalget, NOU 2011: 7 Velferd og migrasjon, og Kaldheimutvalget, NOU 2011: 14 Bedre integrering), utgjør et viktig kunnskapsgrunnlag for en kommende melding til Stortinget om integrering. Meldingen vil bli lagt frem i løpet av 2012. Den skal bl.a. presentere integrerings- og inkluderingspolitikken og bidra til å forankre prinsipp som skal ligge til grunn for integreringspolitikken. Meldingen skal drøfte innsatsen for å sikre gode levekår for hele befolkningen og spørsmål knyttet til fellesskapsbygging i samfunnet.

Statistikk og datainnsamling

Å måle art, omfang og årsaker til diskriminering er vanskelig. Statistisk sentralbyrå (SSB) produserer jevnlig statistikk og analyser om inn- og utvandring etter innvandringsgrunn og kjønn, som gir myndighetene viktig informasjon. Videre dokumenteres innvandreres (kvinner og menn) sysselsetting, arbeidsledighet, deltakelse i arbeidsmarkedstiltak og i introduksjonsprogram for flyktninger. Også unge innvandreres (jenter og gutter) deltakelse i arbeid og utdanning dokumenteres årlig. Likeledes holdninger til innvandring og innvandrere.

Flere tiltak i handlingsplanen for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering omfatter det å få mer kunnskap både om art og omfang av diskriminering på ulike samfunnsområder og om årsakene til slik diskriminering. Det er blant annet opprettet et forum for likestillingsdata mellom databrukere (utvalgte departementer med underliggende etater og Likestillings- og diskrimineringsombudet) og dataproducent (Statistisk sentralbyrå). Dette vil være et ledd i innsatsen for å få en mer helhetlig og systematisk tilnærming til innhenting av data som kan belyse likestilling og diskriminering på ulike grunnlag. Det er også gjennomført undersøkelser for å avdekke i hvilken grad det forekommer systematisk forskjellsbehandling av personer med minoritetsbakgrunn på det norske arbeidsmarkedet (situasjonstesting). Videre er det foretatt en sammenfatning av forskning om diskriminering mot barn og unge. Det pågår nå også et omfattende arbeid med å dokumentere holdninger til jøder og jødedom, samt andre minoritetsgrupper som rom og muslimer i Norge.

Hva gjelder omfanget av hatkriminalitet, har Politidirektoratet og Oslo politidistrikt, på bakgrunn av en gjennomgang av alle saker merket hatkriminalitet fra 2007 til 2009, laget rapporten *Hatkriminalitet* (Politidirektoratet 2010). Rapporten viser at i 2009 var det samlede tallet for anmeldt hatkriminalitet 242. Disse sakene fordelte seg på 183 anmeldelser knyttet til rase eller etnisitet, 23 til religion og 36 saker til seksuell

orientering. De fleste av anmeldelsene dreide seg om voldshandlinger, diskriminering, skremmende og plagsom oppførsel eller forstyrrelser av ro og orden, ifølge rapporten. Voldskriminalitet er den desidert største kriminalitetstypen innenfor alle de tre kategoriene seksuell orientering, religion og rase/etnisitet.

Særlig om tiltak for å sikre boliger til sårbare og marginaliserte grupper

I august 2011 overleverte et offentlig utvalg sin innstilling om framtidens sosiale boligpolitikk NOU 2011:15 ”Rom for alle – en sosial boligpolitikk for fremtiden” til Kommunal- og regionalministeren. Utvalget mener kommunene må få større handlingsrom og at det boligpolitiske ansvaret må tydeliggjøres for at en skal oppfylle den norske boligpolitiske visjonen om at alle skal kunne bo trygt og godt. Utvalget peker også på at boligens betydning i velferdspolitikken er underkommunisert, og at bolig, sammen med helse, utdanning og inntektssikring, må forankres som den fjerde av velferdspolitikkenes pilarer. Regjeringen skal etter planen legge fram en stortingsmelding om framtidens boligpolitikk i 2012. Meldingen vil ha et bredere boligpolitisk perspektiv enn ovennevnte utredning.

II) Diskriminering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet

I 2008 la regjeringen fram handlingsplanen ”Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012”. Handlingsplanens formål er å få slutt på diskrimineringen av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, og bidra til bedre levekår og livskvalitet for disse gruppene. En statusrapport for handlingsplanen, som ble lagt fram i 2011, viser at et stort flertall av tiltakene er iverksatt eller gjennomført og at mange skal videreføres. Det er blant annet etablert et eget statlig senter som skal støtte og bidra til å avdekke, øke bevissthet og imøtekomme ulike utfordringer knyttet til seksuell orientering og kjønnsidentitet, samt holde seg oppdatert på fagfeltet både nasjonalt og internasjonalt. Regjeringen arbeider med en ny lov med et generelt forbud mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

6. Arbeidet med å sikre menneskerettighetene under frihetsberøvelse

Norge mottok anbefalinger om å sikre menneskerettighetene under frihetsberøvelse, jfr. anbefaling 35-41. Norge ble blant annet anbefalt å styrke sitt arbeid med å sikre at varetektsfengsling finner sted i samsvar med internasjonale standarder og vurdere tiltak for å redusere bruken av varetektsfengsling. Norge ble også anbefalt å sørge for at alle innsatte har tilgang til helsetjenester. Videre var noen anbefalinger rettet mot frihetsberøvelse av mindreårige.

I vurderingen av oppfølgingen av anbefalingene har Norge sett hen til anbefalinger knyttet til dette felt fra andre traktatorganer, herunder særlig FNs torturkomité (CAT) og FNs menneskerettighetskomité (CCPR). De rettslige rammer og systemet for bruk av varetekt er gjort nærmere rede for i Norges 7. rapport til CAT (2011) paragraf 3-6

og Norges 6. rapport til CCPR (2010) paragraf 122-140. Her er det også redegjort for noen tiltak for å begrense bruken av varetektsfengsling.

Innsattes rett til helseomsorg

Retten til helseomsorg gjelder også for innsatte. The Directorate of Health works on a revision of the advisory document for health services to inmates, with a view of release by the turn of the year 2011/2012. The guide will clarify the relations of responsibility between municipal services, county municipalities, the specialist health services and the criminal administration system. It will also cover the rights of inmates – including an individual plan, how to handle medication, treatment outside prisons, dental care, preventive efforts, how to submit complaints/claims, client confidentiality and so on.

Straffegjennomføringsloven § 12 gir innsatte mulighet for å sone i behandlings- eller omsorgsinstitusjon i stedet for fengsel. I 2010 ble 511 personer overført til slik soning. Tallene har vært nokså stabile fra 2008 til 2010. Det er fortsatt et uttalt mål at langt flere innsatte enn i dag skal få dette tilbudet.

I perioden 2007-2011 ble det etablert 13 rusmestringsenheter i fengsel i et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Justisdepartementet. Disse er et rehabiliteringstilbud for innsatte med behov for både rus- og psykiatribehandling. Kriminalomsorgens personell er også styrket for å tilby samtaler, rusprogrammer og bistand til å planlegge løslatelsen. Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet er i gang med å lage et felles regelverk for rusmestringsenhetene. Evalueringer og andre tiltak skal sikre at enhetene drives etter intensjonen. Videre gjennomfører Kompetansesenteret for sikkerhets- fengsels- og rettspsykiatri en landsdekkende undersøkelse av innsattes psykiske lidelser. Dette er en epidemiologisk undersøkelse av forekomsten av psykiske lidelser hos et representativt utvalg domsinnsatte.

Mindreårige innsatte

Fengsling av mindreårige brukes kun som en siste utvei. For å motvirke at mindreårige settes i fengsel sammen med voksne innsatte, samt for å sørge for bedre soningsforhold for denne gruppen, gjennomføres nå et prøveprosjekt med etablering av egne fengselsenheter for unge lovbrøyttere. Prosjektet omfatter to særskilte enheter med til sammen ti plasser. En av disse (Bergen) ble åpnet i 2010, og den andre (Østlandsområdet) er under planlegging. Prosjektet skal følge- og sluttevalueres.

For å redusere antall barn i fengsel la regjeringen sommeren 2011 frem et forslag for Stortinget om å innføre en ny straffereaksjon – ungdomsstraff - for barn mellom 15 og 18 år som har begått alvorlige eller gjentatt kriminalitet. Ved ungdomsstraff vil straffegjennomføringen skje lokalt der domfelte bor. Sosial kontroll skal, gjennom tett oppfølging, erstatte fengselets fysiske kontroll.

Ungdomsstraffen vil særpreges av sterk involvering av lovbrøyer, lovbrøyers private nettverk, justissektorens ulike ledd, og andre offentlige instanser, som alle skal bidra til individuelt tilpasset oppfølging. Også fornærmede skal kunne involveres etter eget ønske. Videre skal samfunnsstraff utnyttas maksimalt når det gjelder de yngste domfelte. Lovforslaget ble vedtatt av Stortinget i desember i fjor, men har ikke trådt i kraft.

7. Arbeidet med å bekjempe menneskehandel og seksuell utnyttelse av barn og kvinner

Norge mottok noen anbefalinger om å motarbeide menneskehandel og seksuell utnyttelse av kvinner og barn (anbefaling 46-49). Videre mottok Norge en anbefaling om å styrke politiets kapasitet til å bekjempe barnepornografi på internett, jfr. anbefaling 34.

Handlingsplan mot menneskehandel

Under the Crisis Centre Act of 2009, municipalities are obliged to provide human trafficking victims with accommodation in a crisis center. The Government continues to support the ROSA project, which offers safe housing and provides information and advice on following up trafficking victims. ROSA housed 51 women in 2009, 42 women in 2010 and 44 women in 2011.

A new plan of action against trafficking (“United against human trafficking”) was launched by the Norwegian Government in December 2010. The plan contains 35 updated measures to combat trafficking. The new plan of action is based on evaluations of some of the main measures in the last plan of action, consistent with recommendation 47.

Statistikk

Norway is working continuously to address issues of data on trafficking in women and girls, as suggested in recommendation 49. Between 2003 and March 2011 29 persons had been convicted of human trafficking. The National Coordinating Unit for victims of trafficking (KOM) has compiled statistics that show that a total of 319 persons identified in 2010 or previous years as victims of trafficking have accepted assistance and protection measures. The actual number of victims is assumed to be higher.

Særlig om tiltak mot barnepornografi

Justisdepartementet har på nordisk plan tatt initiativ til å styrke vernet av barn og unge med sikte på å hindre at de utsettes for internettrelaterte overgrep. Det nordiske politisamarbeidet er styrket ved at Danmark, Finland, Norge og Sverige har gjennomført en felles nordisk aksjon rettet mot personer som via internett deler bilder og film som viser seksuelle overgrep mot barn. Satsingen for å forebygge

internettrelaterte overgrep mot barn blir videreført også i 2012. Nettet skal ikke være noe «lovløst» område. Som et ledd i dette arbeidet «patuljerer» politiet på nettet (også kalt «politistasjon på nett») og kartlegger og følger opp lovbrudd som relaterer seg til seksuelle overgrep. Det er innført en ordning med en lett identifiserbar knapp på nettsiden (Rød knapp) slik at barn og unge som kommer inn på nettstedet med antatt ulovelig materiale med et enkelt tastetrykk skal kunne rapportere direkte til politiet.

Regjeringen har tidligere bidratt økonomisk til Interpols arbeid for å forebygge og bekjempe seksuelle overgrep mot barn, herunder bidra til å identifisere barn som har vært utsatt for slike overgrep, med sikte på at de kan få hjelp. Dette har gitt norsk politi tilgang til en mengde bilder av ofre for overgrep, noe som gjør politiets arbeid enklere. Parallelt med at man lettere kan avsløre overgripere, kan man identifisere ofre for overgrep og hindre distribusjon av bilder og videoer.

Kripos har en tipslinje der det kan gis opplysninger om seksuelle overgrep og bilder som viser slike overgrep mot barn. Kripos behandler tips og vurderer om innholdet strider mot bestemmelsene i straffeloven.

8. Flyktninger og asylsøkere

Norge mottok flere anbefalinger om beskyttelse av asylsøkere og flyktninger (anbefaling 57 og 58, samt delvis godtatte anbefalinger 3 og 4). Norge ble også anbefalt å implementere anbefalingene fra FN's høykommissær for flyktninger (UNHCR), jfr anbefaling 10.

Anbefalingene fra UNHCR er alltid viktige, og norske utlendingsmyndigheter legger stor vekt på disse. Det foretas alltid en individuell vurdering, og i visse saker er norske myndigheter uenige i UNHCRs vurdering. I ny utlendingsforskrift § 16-4, i kraft 1. januar 2010, fremgår det at dersom praksis er i strid med formelle landspesifikke anbefalinger fra UNHCR om beskyttelse, eller det kan være aktuelt å etablere ny praksis i strid med slike anbefalinger, skal som hovedregel minst én representativ sak avgjøres i Stornemnd, med mindre praksis er i samsvar med instruks fra departementet til Utlendingsdirektoratet.

Norske myndigheter har gode rutiner for å sikre riktige avgjørelser i asylsaker. Landinfo (utlendingsmyndighetenes landinformasjon) sikrer god tilgang til informasjon om situasjonen i søkerens hjemland. Stadig opplæring og kursing av ansatte i utlendingsforvaltningen skal sikre riktige vurderinger, og det har vært gjennomført opplæring i forbindelse med ny lov/forskrift av 1. januar 2010.

Regjeringen vil fortsette å ha et fokus på returarbeidet, for å hindre at personer blir værende illegalt i landet. Regjeringen vil arbeide for å styrke motivasjonen for

frivillig retur gjennom mer tilpassede og målrettede returtiltak både i Norge, transittland og opprinnelsesland.

Særlig om enslige mindreårige asylsøkere

Noen av anbefalingene var spesifikt rettet mot ivaretagelse av mindreårige asylsøkeres rettigheter (anbefaling 10 og delvis aksepterte anbefaling nr 3). Sistnevnte henstiller Norge om å sikre at enslige mindreårige asylsøkere får en verge i henhold til anbefalinger fra Komiteen for barns rettigheter og Høykommissæren for flyktninger. Alle enslige mindreårige skal ha en verge. Vergen er til stede allerede ved registreringen av asylsøknaden hos PU. Regjeringen har fremmet forslag om å gi egne regler i utlendingsloven om enslige, mindreårige asylsøkeres rett til representant. Den nye representantordningen understreker at alle enslige, mindreårige asylsøkere har krav på respekt og vern om sine rettigheter. Regjeringens forslag vil sørge for økt rettsikkerhet til sårbare grupper, sikre kompetanseheving og bidra til en mer enhetlig vergeordning

9. Urfolks rettigheter.

Norge mottok anbefalinger om å iverksette spesifikke tiltak for å beskytte samekulturen, samt om effektivt å implementere FNs erklæring om urfolks rettigheter (anbefaling 55 og 56).

Norske myndigheter legger til grunn at nasjonal rett er i tråd med våre internasjonale forpliktelser overfor samene. Konsultasjonsavtalen mellom statlige myndigheter og Sametinget er et viktig redskap for å sikre at nye tiltak og lovbestemmelser er i tråd med Urfolkserklæringen. I henhold til denne avtalen skal både Sametinget og øvrige berørte samiske interesser konsulteres om saker som vil kunne påvirke deres interesser direkte. FNs Urfolkserklæring har blitt oversatt til norsk og nordsamisk for å gjøre erklæringen mer tilgjengelig for berørte grupper.

Norske myndigheter har iverksatt flere større prosesser for å sikre samiske rettigheter. Det arbeides blant annet med forhandlinger om et utkast til en Nordisk samekonvensjon. Den norske delegasjonen til forhandlingene om en nordisk samekonvensjon ble oppnevnt i mars 2011. Leder og to medlemmer er pekt ut av regjeringen, og to medlemmer er pekt ut etter forslag fra Sametinget. Sametinget vil også bli konsultert underveis i forhandlingene. Det er en målsetning at forhandlingene skal være sluttført innen fem år fra de startet.

Videre arbeider myndighetene nå med oppfølgingen av Samerettsutvalgets andre delinnstilling, som blant annet inneholder utredning av samiske rettigheter sør for Finnmark fylke. Det er for tidlig å si når oppfølgingen av utredningen vil være fullført.

Det er også igangsatt en gjennomgang av samelovens bestemmelser om samisk språk med sikte på en eventuell revisjon av disse bestemmelsene. Gjennomgangen skjer i samarbeid med berørte departementer og i dialog med Sametinget. Et mål med gjennomgangen er å sikre at språkreglene er i tråd med Norges internasjonale forpliktelser.

10. Opplæring i menneskerettigheter

Norge mottok to anbefalinger om å styrke menneskerettsopplæringen i skolen og i andre sektorer, slik som politi- og rettsvesen (anbefaling 5-7).

Grunnskole og videregående opplæring

Kunnskapsdepartementet ga Utdanningsdirektoratet (the Norwegian Directorate for Education and Training) og Universitetet i Oslo (University of Oslo, Department of Teacher Education and School Research) i oppdrag å produsere en studie om resultatene av menneskerettighetsundervisning i grunnskole og videregående opplæring i Norge. Studien, som forelå høsten 2010, viser at kunnskaper om og holdninger til menneskerettigheter er gode og integrerte hos elever i norsk skole.

Målet med menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap i Norge er å utvikle elevenes forståelse for og støtte til menneskerettighetene, demokratiske verdier, likestilling og demokratisk deltakelse. I en oppfølgingsstudie av norske resultater i ICCS-studien (International Civic and Citizenship Education Study), konkluderte forskerne med at studien viser meget tilfredsstillende resultater. Studien viser også at menneskerettigheter og demokratiske verdier er integrerte i mange aspekter ved skolenes aktiviteter og i læreplanenes kompetansemål.

Høyere utdanning

Kunnskapsdepartementet ga Senter for menneskerettigheter i oppdrag å kartlegge menneskerettsperspektivet i høyere utdanning. Denne kartleggingen ble gjennomført våren 2010 og ble oversendt til departementet november samme år. I studien ble seks utvalgte studier ved ulike universiteter og høyskoler studert. Rapporten er i hovedsak positiv, men konkluderer med at problemer knyttet til synliggjøring, integrering og spesialisering gjør at den beskrivelsen som er blitt gitt av menneskerettighetsundervisning i høyere utdanning i Norge må leses med store forbehold. Rapporten kommer også med enkelte anbefalinger til hvordan menneskerettigheter kan synliggjøres bedre og hvordan kunnskap om menneskerettigheter i undervisningen kan styrkes. Kunnskapsdepartementet vurderer at de fleste av tiltakene er mest aktuelt å iverksette på institusjonsnivå. Departementet har derfor sendt rapporten til alle høyere utdanningsinstitusjoner i Norge med en oppfordring om å vurdere relevansen av anbefalingene for sine studietilbud.

Særlig om menneskerettighetsopplæring i politiet

Politihøgskolen forsøker å integrere menneskerettighetene på en best mulig måte i undervisningen. Ett av skolens mål er at studentene skal forstå at menneskerettighetene er et overordnet verdigrunnlag, at de fungerer som etiske prinsipper og et korrektiv for yrkesutøvelsen, og at man aktivt skal praktisere verdiene i den daglige utøvelse av politirollen.

Ett eksempel på Politihøgskolens tilnærming er hvordan 'politi og menneskerettigheter' i juni 2011 var tema på den årlige forskningskonferansen. Et av foredragene analyserte i hvilken grad menneskerettigheter vektlegges i undervisningen ved Politihøgskolen. Menneskerettighetenes integrerte plass i de tre fagene Politilære, Yrkesetikk og Ordenstjeneste ble redegjort for. Studentene måtte løse en rekke praktiske oppgaver der menneskerettslige utfordringer stod sentralt.

Særlig om utenlandske studenters rett til utdanning

Norge mottok én anbefaling (anbefaling nr. 54) om å sikre at utenlandske studenter ikke blir vilkårlig fratatt retten til høyere utdanning. I Norge er det ingen lovfestet rett til høyere utdanning, men det eksisterer lik rett til utdanning for alle. Opptakskrav til høyere utdanning er definert i Universitets- og høgskoleloven og i opptaksforskriften. Regelverket er generelt og gjelder for alle, uansett etnisitet, sosial tilhørighet eller lignende.

For å sikre at alle skal ha tilgang til høyere utdanning har Norge også en rekke ordninger som skal sikre at ulike grupper har anledning til å velge høyere utdanning. Ordningene inkluderer for eksempel et godt utbygd studiestøttesystem og en rekke velferdsgoder som for eksempel billige studentboliger. Det er heller ikke anledning til å ta skolepenger i Norge, og gratisprinsippet er grunnleggende.

Lik rett til utdanning betyr imidlertid ikke at alle har rett til å studere akkurat det de ønsker. Rangering av kvalifiserte søkere gjøres i hovedsak på bakgrunn av faglige resultater på tidligere utdanningsnivå. Dette gjelder også for søkere som har fått vurdering med grunnlag i realkompetanse. Det er fastsatt regler for å rangere søkere som har tatt sin tidligere utdanning utenfor Norge.

11. Utviklingssamarbeid

Anbefaling nr 61- 65 omhandler utviklingssamarbeid. Norge oppfordres til å fortsette sin innsats for utviklingsland og fattigdomsbekjempelse.

Norge bevilget i 2010 kr 6 milliarder (USD 997 mill.) til de minst utviklede land. Dette tilsvarer 22 % av total bistand, og 29 % av all "stat til stat"-bistand. Dette har vært stabilt de siste to år, med små variasjoner. De fem største mottakerne for bistand

i 2010 var Tanzania, Brasil, Afghanistan, Sudan og Det palestinske området. Norges utviklingspolitikk hviler på ulike hensyn; bistand til sårbare stater, fattigdomsbekjempelse og klima- og skogsatsingen

Et viktig mål i norsk bistand er å lukke gapet mellom normene og virkeligheten. På utvalgte menneskeretts- og demokratiområder vil Norge for 2012 bevilge om lag kr 260 mill. Prioritet gis til menneskerettsforsvarere, ytringsfrihet, rettsstat- og demokratibyggende tiltak og kampen mot dødsstraff. All norsk bistand tar sikte på å bekjempe fattigdom og fremme menneskerettighetene.

Anbefaling 64 omhandler særlig innsatsen for rett til mat og rett til utdanning. Retten til utdanning er et prioritert område for Norge. Norge ga i 2010 1.6 milliarder norske kroner til utdanning. Dette utgjør 7.8 % av den totale bistanden i 2010. Norge har et særlig fokus på støtte til utdanning i sårbare stater, og er en forkjemper for retten til utdanning i krise- og konfliktsituasjoner. Norge er den største giveren til UNICEFs utdanningsprogram. Norge er også en sentral partner i Global Partnership for Education (GPE). Vi bidrar i tillegg med bilateral støtte til utdanning i enkelte land, og vi støtter frivillige organisasjoner som jobber med å promotere retten til utdanning på landnivå.

Bistand til landbruksformål inngår under flere poster og ordninger, spesielt innen matsikkerhet/landbruk forskning/klimasmart landbruk og bærekraftig ressursforvaltning. Landbruksbistand gis både bilateralt og gjennom multilaterale kanaler og NGOer. I tillegg støtter Norge kapasitetsbygging og kompetanseutvikling gjennom universitetssamarbeid, en betydelig satsing spesielt gjennom Universitetet for Miljø- og Biovitenskap (UMB).

Norge er aktivt engasjert i å fremme retten til mat. Retten til mat innebærer blant annet at den enkelte stat må sikre den enkeltes rett og mulighet til å fø seg selv og må sikre at retten gjennomføres på en likeverdig, ikke-diskriminerende måte. Matsikkerhet handler derfor like mye om sosiale ordninger, sysselsetting og økonomisk utvikling som om ren produksjonsøkning i landbruks- og fiskerisektoren. Norge støtter, først og fremst gjennom FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO), innsats av både normativ og teknisk art knyttet til realiseringen av retten til mat.

Norge legger vekt på urfolks og lokalsamfunnsrettigheter, og satser spesielt på forebygging av naturkatastrofer, samt forskning på klimarobuste matplanter. I dette arbeidet benytter Norge særlig de multilaterale utviklingsbankene.

